

Sygn. akt I CSK 193/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 lipca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Hubert Wrzeszcz

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji

w w [...]

przeciwko Syndykowi masy upadłości M. S.A. w [...]

z udziałem interwenienta ubocznego po stronie powodowej E. S.A.

w [...]

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 13 lipca 2017 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w [...]

z dnia 15 lipca 2015 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w [...] do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w [...] wyrokiem z dnia 2 grudnia 2014 r. zasądził od pozwanej M. spółki akcyjnej w [...] na rzecz powódki Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w m. [...] spółki akcyjnej w [...] kwotę 83.601,55 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 10 października 2008 r. do dnia zapłaty i orzekł o kosztach procesu.

Sąd Okręgowy w [...] wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego i orzekł o kosztach procesu za drugą instancję, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia i wnioski.

Pozwaną łączyła z E. spółką akcyjną w [...] umowa najmu lokalu - pawilonu H-6 przy ul. W. 11 w [...]. W dniu 19 kwietnia 2004 r. powódka zawarła z pozwaną umowę o dostawę wody i odprowadzanie ścieków z tego lokalu. Na jej podstawie powódka, jako dostawca, zobowiązana była do posiadania urządzenia i przyłącza wodociągowego oraz urządzenia i przyłącza kanalizacyjnego do realizacji dostaw wody w wymaganej ilości i jakości, pod odpowiednim ciśnieniem oraz dostawy wody i odprowadzania ścieków w sposób ciągły i niezawodny oraz do zainstalowania na własny koszt oplombowanego wodomierza głównego. Miała również obowiązek dbać o należyty stan urządzeń i przyłączy wodociągowych oraz kanalizacyjnych będących w jej posiadaniu; za utrzymanie instalacji, która nie była w posiadaniu powódki, odpowiadała pozwana. Ilość dostarczanej wody miała być ustalana na podstawie wskazań wodomierza głównego, a ilość odprowadzanych ścieków według wskazań urządzeń pomiarowych zainstalowanych przez odbiorcę usług, z tym, że w razie braku urządzeń pomiarowych, ilość odprowadzanych ścieków miała być określona, jako równa ilości pobranej wody z publicznych, własnych i innych źródeł wody lub równa ilości wody pobranej, pomniejszonej o ilość wody bezpowrotnie zużytej, ustalonej na podstawie dodatkowego wodomierza zainstalowanego przez odbiorcę usług na jego koszt, z ważną cechą legalizacji. Powódka nie zainstalowała dodatkowych urządzeń pomiarowych.

Strony uzgodniły, że wysokość opłat będzie ustalana na podstawie taryf określonych w art. 24 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, obowiązujących w okresie rozliczeniowym. Na wniosek odbiorcy dostawca usług miał dokonywać sprawdzenia prawidłowości wskazań wodomierza głównego. W przypadku braku możliwości odczytu poboru wody, ilość dostarczonej wody miała być ustalana na podstawie średniego zużycia albo w okresie 6 miesięcy przed stwierdzeniem niesprawności wodomierza, albo średniego zużycia wody w analogicznym okresie roku ubiegłego, albo iloczynu średniomiesięcznego zużycia wody w roku ubiegłym i liczby miesięcy niesprawności wodomierza. Faktury miały być wystawiane po dokonaniu odczytów, przy czym, jeżeli nie było możliwości odczytu, powódka miała prawo wystawiać faktury zaliczkowe na podstawie średniego zużycia, a po dokonaniu odczytów - wystawić faktury korygujące. Termin płatności faktur ustalono na nie wcześniej niż 14 dni.

Z uwagi na brak możliwości odczytu wodomierza głównego wskutek zalania studzienki wodomierzowej, powódka w okresie od dnia 10 sierpnia 2007 r. do dnia 12 września 2008 r. wystawiła zaliczkowe faktury VAT nr 12199/200 na kwotę 526,70 zł i nr 12199/240 na kwotę 849,76 zł, sygnalizując w nich potrzebę udostępnienia przez pozwaną wodomierza do odczytu w miesiącach marcu, czerwcu, wrześniu i grudniu oraz wskazania numeru telefonu kontaktowego.

W wymienionym okresie doszło do awarii zewnętrznego przyłącza wodociągowego zimnej wody; awaria została usunięta na koszt E. spółki akcyjnej w [...]. Odczyt wodomierza przeprowadzony 12 września 2008 r. wykazał pobór wody w ilości 13.831 m³, a odczytu z dnia 26 września 2008 r. - 14.083 m³. Na tej podstawie powód wystawił pozwanej fakturę VAT nr 012199/287 na kwotę 83.601,55 zł z terminem płatności na dzień 9 października 2008 r., z czego kwota 37.049,83 zł dotyczyła dostarczonej wody, a kwota 46.551,72 zł odprowadzonych ścieków. Pozwana odmówiła zapłaty tych należności, kwestionując ilość pobranej wody oraz odprowadzonych ścieków.

Sąd Okręgowy podzielił ocenę Sądu Rejonowego co do zasadności powództwa i bezskuteczności zarzutu przedawnienia dochodzonych roszczeń. Zaaprobował ocenę, że do awarii doszło na odcinku przyłącza, za którego

utrzymanie ponosiła odpowiedzialność pozwana. Uznał, że do umowy o dostawę wody i odprowadzanie ścieków nie znajduje zastosowania art. 751 k.c. Przepis ten odnosi się do świadczenie usług nieuregulowanych szczegółowo w innych przepisach. Tymczasem stosunek prawny polegający na świadczeniu usług dostawy wody oraz odprowadzania ścieków został szczegółowo uregulowany w ustawie z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2001 r., nr 72, poz. 747 ze zm.; dalej: „u.z.z.w.”); nie stosuje się do niego również art. 612 w związku z art. 554 k.c. o przedawnieniu roszczeń przedsiębiorców z tytułu umowy dostawy. W konsekwencji przyjął, że dochodzone roszczenia, związane z prowadzeniem działalności gospodarczej ulegają przedawnieniu - stosownie do art. 118 k.c. – w terminie trzech lat.

Pozwana w skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego zarzuciła naruszenie:

- art. 120 k.c. w związku z § 9 ust. 1 i § 11 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z 28 listopada 2008 r. w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, wystawiania faktur, sposobu ich przechowywania oraz listy towarów i usług, do których nie mają zastosowania zwolnienia od podatku od towarów i usług (Dz.U. 2008, Nr 212, poz. 1337 ze zm.) przez ich niezastosowanie i uznanie, iż bieg terminu przedawnienia rozpoczynał się z chwilą wystawienie przez powódkę faktury końcowej skarżącej, podczas gdy w istocie termin przedawnienia roszczeń powódki rozpoczął się z chwilą, w której powódka mogła i powinna wystawić skarżącemu fakturę zgodnie z wyżej wymienionymi przepisami;

- art. 6 ust. 1 u.z.z.w. przez jego błędną wykładnię a w rezultacie art. 751 w zw. z art. 750 k.c. przez ich niezastosowanie i przyjęcie, że umowa określona w art. 6 ust. 1 u.z.z.w. nie stanowi umowy o świadczenie usług, o której mowa w art. 750 k.c., co spowodowało uznanie, że roszczenia powódki wobec pozwanej z tytułu umowy nr 12199 przedawniały się w terminie trzech - a nie dwóch - lat, bądź

- art. 6 ust. 1 u.z.z.w. przez jego błędną wykładnię a w rezultacie art. 554 w zw. z art. 612 k.c. przez ich niezastosowanie i przyjęcie, że umowa, o której

mowa w art. 6 ust. 1 u.z.z.w. nie stanowi umowy dostawy, co spowodowało uznanie, że dochodzone przez powódkę roszczenia przedawniały się w terminie trzech lat, podczas gdy z przywołanych przepisów kodeksu cywilnego termin przedawnienia wymienionej umowy wynosi dwa lata.

Podstawę naruszenia przepisów postępowania skarżąca wypełniła zarzutem naruszenia art. 381 k.p.c. przez jego błędne zastosowanie polegające na pominięciu dowodu z poradnika dotyczącego wodomierzy wirnikowych wydanego przez Fabrykę [...], mimo że pozwana wykazała, iż potrzeba powołania tego dowodu powstała w momencie zapoznania się z uzasadnieniem wyroku Sądu Rejonowego, co miało wpływ na wynik sprawy, gdyż dowód ten zmierzał do wykazania, że wyciek wody nastąpił z wodomierza, a zatem, iż odpowiedzialność za skutki tego zdarzenia ponosi powódka.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się do zarzutu podniesionego w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania, należy stwierdzić, że nie mógł on zostać uwzględniony. Należy przypomnieć, że skuteczne powołanie się na podstawę kasacyjną określoną w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga nie tylko wskazania konkretnego przepisu oraz sposobu jego naruszenia, ale również wykazania, że uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Skarżąca wprawdzie podniosła, że pominięcie przez Sąd drugiej instancji – z naruszeniem art. 381 k.p.c. – dowodu ze wskazanego poradnika dotyczącego wodomierzy wirnikowych mogło mieć wpływ na wynik sprawy, jednak twierdzenia tego nie rozwinęła i nie wskazała przesłanek umożliwiających jego weryfikację.

Usprawiedliwiona natomiast okazała się podstawa kasacyjna naruszenia prawa materialnego. Zarzuty podniesione w ramach tej podstawy zmierzały do podważenia stanowiska Sądu Okręgowego wyłączającego możliwość dokonania oceny zarzutu przedawnienia dochodzonych roszczeń w pierwszej kolejności na podstawie art. 751 § 1 w związku z art. 750 k.c., bądź też - w razie uznania, że przepis ten nie ma w sprawie zastosowania - w płaszczyźnie art. 554 w związku z art. 612 k.c.

Zgodnie z art. 750 k.c., do umów o świadczenie usług, które nie są uregulowane innymi przepisami, stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu. W piśmiennictwie i judykaturze rozumienie formuły braku uregulowania umowy o świadczenie usług nie jest ujmowane jednolicie.

Sąd Okręgowy uznał, że do umowy stanowiącej podstawę dochodzonych roszczeń nie stosuje się art. 750 k.c., gdyż umowa o świadczenie usług dostawy wody oraz odprowadzania ścieków została szczegółowo uregulowana w art. 6 u.z.z.w. Stanowisko to nawiązuje do poglądu wyrażonego w orzecznictwie – w odniesieniu do umów pośrednictwa obrocie nieruchomościami oraz o świadczenie usług telekomunikacyjnych - zgodnie z którym odpowiednie stosowanie przepisów o zleceniu do umów o świadczenie usług na podstawie art. 750 k.c. nie wchodzi w rachubę wtedy, gdy istotne elementy tej umowy zostały uregulowane odrębnymi przepisami (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2007 r., IV CSK 267/06 OSNC-ZD 2008 r., nr 1, poz. 14 oraz uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 22 listopada 2007 r. III CZP 109/07, OSNC 2008, nr 11, poz. 128 i z dnia 7 maja 2009 r., III CZP 20/09, OSNC 2010, nr 1, poz. 12). Skoro zaś umowa łącząca strony została poddana takiej odrębnej regulacji, to – w ocenie Sądu Okręgowego - stosowanie wymienionego przepisu jest wyłączone.

W orzeczeniach dotyczących sporów na tle umów zawieranych na podstawie art. 6 u.z.z.w., Sąd Najwyższy nie dopatrył się jednak przeszkód wyłączających możliwość odpowiedniego stosowania do nich - na podstawie art. 750 k.c. - przepisów o zleceniu (zob. wyroki: z dnia 5 kwietnia 2006 r., I CSK 149/05, nie publ.; z dnia 25 marca 2010 r., I CSK 449/09, nie publ. i z dnia 16 kwietnia 2014 r., V CSK 274/13, nie publ.). Należy odnotować, że w ostatniej z wymienionych spraw spór dotyczył oceny zarzutu przedawnienia należności z tytułu dostarczania wody i odprowadzania ścieków w płaszczyźnie art. 751 § 1 k.c. W uzasadnieniach tych orzeczeń nie przedstawiono szerszej argumentacji usprawiedliwiającej stosowanie do umów zawartych na podstawie art. 6 u.z.z.w. przepisów o zleceniu; wydaje się, że stanowisko to było wynikiem spostrzeżenia, że w ustawie o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków umowy te zostały uregulowane w stopniu niepełnym, niewystarczającym do rozstrzygnięcia konkretnych sporów. Takiemu rozumieniu art. 750 k.c. sprzeciwia się jednak

jego literalne brzmienie, gdyż zawarte w nim odesłanie nie zostało obwarowane wymaganiem uregulowania umowy o świadczenie usług w innych przepisach w sposób wyczerpujący.

Pogląd dopuszczający odpowiednie stosowanie art. 750 k.c. do umowy regulującej jednocześnie zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków, opiera się na założeniu, że umowa ta ma w całości charakter umowy o świadczenie usług. Tak też zakwalifikował umowę łączącą strony Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku.

W piśmiennictwie charakter takiej umowy ujmowany jest różnie; określa się ją jako typową umowę o świadczenie usług, jako umowę dostawy, podtyp umowy sprzedaży z elementami umowy o dzieło lub umowy kontraktacji. Prezentowany jest również pogląd, że skonstruowana w ten sposób umowa ma charakter mieszany; zawiera nie tylko elementy umowy o świadczenie usług, ale również - w zakresie regulującym zaopatrzenie w wodę – umowy dostawy lub sprzedaży.

Ustawodawca nie uregulował tej kwestii w sposób jednoznaczny i konsekwentny; w art.1, art. 2 pkt 3 oraz art. 6 ust. 1 i 3 u.z.z.w. wskazał, że dostarczanie wody oraz odprowadzanie ścieków jest usługą; jednocześnie jednak w art. 6 ust. 2 tej regulacji posłużył się pojęciem „zakupu wody”, co sugeruje, iż umowa o zaopatrzenie w wodę jest umową sprzedaży. Na taki charakter tej umowy wskazuje obecne brzmienie art. 555 k.c., zgodnie z którym przepisy o sprzedaży stosuje się odpowiednio m.in. do sprzedaży wody. Wprawdzie przepis ten uzyskał przytoczoną treść z dniem 25 grudnia 2014 r., jednak modyfikacja ta nie była powiązana ze zmianą przepisów ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków. Można zatem przyjąć, że ustawodawca nowelizując art. 555 k.c. usunął wątpliwości związane z prawidłowym określeniem charakteru prawnego umowy regulującej zaopatrzenie w wodę. Należy podkreślić, że termin przedawnienia roszczeń z tytułu sprzedaży dokonanej w zakresie działalności przedsiębiorstwa sprzedawcy oraz roszczeń z tytułu umowy dostawy jest jednakowy i wynosi dwa lata (art. 554, art. 612 k.c.).

W orzecznictwie zwrócono uwagę, że ocena prawna umowy o charakterze mieszanym, zawierającej elementy świadczenia usług i innych stosunków

obligacyjnych, w szczególności mająca na celu określenie właściwego terminu przedawnienia, powinna uwzględniać wzajemne relacje tych elementów oraz zasadniczy cel umowy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 r., IV CSK 319/09, nie publ.). Sąd Okręgowy nie dostrzegł mieszanego charakteru umowy stanowiącej podstawę dochodzonych roszczeń i oceny takiej nie przeprowadził, co usprawiedliwia zarzuty naruszenia art. 6 ust. 1 u.z.z.w. i art. 554 k.c.

Z motywów zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Okręgowy początek biegu przedawnienia dochodzonych roszczeń utożsamiał z datą wystawienia faktury VAT nr 012199/287 z terminem płatności określonym na dzień 9 października 2008 r. Trafnie zarzuciła skarżąca, że ocena ta – w świetle postanowień umowy łączącej strony oraz treści art. 120 § 1 k.c. - mogłaby zostać uznana za trafną w wypadku stwierdzenia, że faktura ta została wystawiona w najwcześniejszym możliwym terminie. Sąd Apelacyjny analizy takiej nie przeprowadził, co nie pozwala skutecznie odeprzeć zarzutu naruszenia wymienionego przepisu. Wbrew jednak odmiennemu zapatrywaniu skarżącej, podstawy do przeprowadzenia w tym zakresie właściwej oceny nie mogą stanowić przepisy rozporządzenia Ministra Finansów z 28 listopada 2008 r. w sprawie zwrotu podatku niektórym podatnikom, wystawiania faktur, sposobu ich przechowywania oraz listy towarów i usług, do których nie mają zastosowania zwolnienia od podatku od towarów i usług, gdyż regulują one kwestie wystawiania faktur jedynie dla celów podatkowych.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.